

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและแรงบันดาลใจ

วรรณคดี เป็นสื่อแสดงออกอย่างงามยิ่งของภาษาเขียนไม่ว่าจะเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง กวีต้องใช้วิญญาน อารมณ์จินตนาการและความคิดเรียบเรียงถ้อยคำอย่างประณีตบรรจง วรรณคดีไทยมีความเกี่ยวข้องกับและใกล้ชิดกับมนุษย์ เป็นเสมือนกระจกที่ฉายให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่ซ่อนเร้นในจิตวิญญานของคนในสังคมและคนในชาติ เป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งในการศึกษาเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะคุณค่าทางวัฒนธรรม เรื่องราววรรณคดีส่วนใหญ่กล่าวถึงวิถีชีวิต ประเพณีนิยม ความเชื่อและปัจจัยสี่ คือ อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค นอกจากนี้ ยังมีเรื่องราวที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

นับแต่มนุษย์พวกแรกถือกำเนิดขึ้นในโลก ภาระหน้าที่แห่งธรรมชาติในการสนองตอบความต้องการของมนุษย์ก็เริ่มต้นนับแต่นั้นเช่นกัน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติรุ่นแล้วรุ่นเล่าจึงสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติจนกระทั่งแยกกันไม่ออก ธรรมชาติดูจะใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างลึกซึ้ง จนกล่าวได้ว่า ชีวิตมนุษย์จะดำรงอยู่ไม่ได้เลยหากปราศจากธรรมชาติซึ่งหนึ่งในธรรมชาติที่วุ่นก็คือ “ต้นไม้และดอกไม้”

โดยปกติ คนเกี่ยวข้องกับดอกไม้มาแต่ไหนแต่ไร แต่อาจไม่ได้ใส่ใจให้ซาบซึ้งถึงรายละเอียดแห่งการเกี่ยวขื่อนั้นๆ คนอาจไม่ได้นึกถึงว่าตนเป็นหนี้บุญคุณดอกไม้อยู่เพียงใด มองไปทางไหนก็เห็นดอกไม้ ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งอาจไม่นึกว่าถ้าขาดดอกไม้เสียเหมือนแกงขาดเกลือ เรื่องของดอกไม้เป็นเรื่องของความสุข ดอกไม้รังสรรค์ความรู้สึกดีของคนมากกว่าความรู้สึกชั่ว (หม่อมหลวง ดุ้ย ชุมสาย, 2515: คำนำ)

เมืองไทยเป็นเมืองที่อุดมไปด้วยดอกไม้มานานพันธุ มีสีสันที่หลากหลาย ดอกไม้บางชนิดมีกลิ่นหอม บางชนิดมีกลีบ รูปทรงและสีสันแปลกตา สร้างความประทับใจให้แก่ผู้พบเห็น ดอกไม้ให้มากกว่าความงาม และกลิ่นหอม คนไทยแต่โบราณมองเห็นความสวยงามเหล่านี้ และถ่ายทอดออกมาเป็นตัวอักษรดังปรากฏในวรรณคดีสำคัญมากมาย เช่น ขุนช้างขุนแผน รามเกียรติ์ อิเหนา ฯลฯ ตัวอย่างเช่น จากบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนของท่านสุนทรภู่ ตอนที่นางศรีมาลาพบพลายมณีนก และกำเนิดพลายสุริยัน ความว่า

“...กรรมแล้วแวนแก้วของพี่เอ๋ย เสรใจเลยวิบัติซัดให้
อยู่ด้วยกันหลัดหลัดพลัดกันไป เสรใจตามพรากให้จากมา
โศกพลางไม่สร้างครางครวญ รัญจวนในใจให้โหยหา
แข็งจิตสุดคิดในอุรา แข็งใจไคลคลาทันที
แลดูพฤษยาในป่าดง ริมพงเชิงหวายชายวิถี
หอมสุคนธ์มณฑาสารภี มะลูลีชูช่ออรชร
จำปียี่สุนันทาค ดุมกกาฝากกิ่งถ่อน...”

จากวรรณคดีเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 ตอนปิ่นหยิ่งเดินทัพเข้าหมันยา ความว่า

“...เดินเอ๋ยเดินทาง ตามหว่างพนาเนนสิงขร
พฤษยาสองข้างที่ทางจร บ้างระบัดใบอ่อนออกผกา
ลมหวานอวลกลิ่นคอกปะหนัน คล้ายกันกับกลิ่นจินตหรา
เห็นเล็บนางเบ่งบานตระการตา เหมือนขาโฉมนางทรมวย
การะเกดสีเหลืองเรืองเรื่อ เหมือนผิวเนื้อนวลผ่องใส
เห็นชายผ้าสีดาบนค้ำไม้ เหมือนละม้ายชายสไบบังอร
ดูดอกสร้อยฟ้าระย้าย้อย เหมือนสายสร้อยประดับทรวงดวงสม...”

และคัดมาจากบางตอนในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 ความว่า

“...เที่ยวชมมิ่งไม้ในสวน หอมหวานทุกพรรณบุปผา
การเกิดแก้วแกมกรณการ กุหลาบสร้อยฟ้าอินทนิล
ชาตบุษย์พิกลเกมประยงค์ มะลิมาหาหงส์ส่งกลิ่น
สารภีรวรสรวริน กระถินนางแย้มมะลิวัลย์
สาวหยุดพฤษชาดจำปี มะลูลีสุกรมนมสวรรค์
ชมพูพะวาทองอินจันทร์ ผลนั้นเป็นพวงแก้วไกว
ดกคาสทุกกิ่งสาขา ห้อยย้อยระย้าอยู่ไสว
พระเตี๋ยดวงพวงผลที่ตึงใจ ยืนให้นางสีดาบังอร...”

การกล่าวถึงดอกไม้ในวรรณคดีไทย นอกจากจะทำให้มองเห็นถึงคุณค่าความงาม ความ
จำเป็นของชีวิตที่ต้องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติแล้ว ยังทำให้อนุชนรุ่นหลังได้รับความรู้ ความเข้าใจ
และเห็นถึงความงามของดอกไม้ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับวันจะเริ่มเลือนหายและ
ขาดสัมผัสที่ลึกซึ้งในจิตใจของคนลงไปทุกวัน

1.2 แนวความคิด

ความรัก ความคิดถึงและการรอคอย เป็นอารมณ์ที่เป็นความรู้สึกพื้นฐานที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน วรรณกรรมเป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนี้ด้วยการรับรู้โดยการฟัง เพื่อความชัดเจนและสื่อความหมายให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาต้องการถ่ายทอดความงาม ความอ่อนโยน โดยใช้รูปทรงของดอกไม้ที่ปรากฏในบทวรรณคดีไทย ความงดงามอ่อนช้อย เส้นสายพลิ้วไหว กลีบดอกที่บอบบาง สีสนัที่สวยงามและรูปทรงที่หลากหลายมาสร้างเป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงอารมณ์ความรู้สึกรัก คิดถึงและการรอคอย ผ่านผลงานทางด้านศิลปกรรม

1.3 ความสำคัญของประเด็นที่น่าสนใจ

ดอกไม้เป็นดังของขวัญแสนมหัศจรรย์ที่ธรรมชาติมอบให้แก่โลก คนเราชื่นชมดอกไม้เมื่อใดก็มีความสุข เมื่อยามที่เกิดความรัก มนุษย์เรียนรู้ที่จะเก็บดอกไม้มามอบให้แก่กัน เป็นการแสดงออกทางสัญลักษณ์แทนคำพูด ความหมายของดอกไม้ในแต่ละดอกแต่ละพันธุ์นั้น เกิดขึ้นตามความเชื่อของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณจนได้มีการพรรณนาออกมาเป็นบทกวีที่มีความไพเราะและได้ใช้ความนัยของดอกไม้มาสื่อความหมายแทนคำพูดที่ต้องการสื่อสารยังช่วยเพิ่มเสน่ห์มากกว่าถ้อยคำเพียงอย่างเดียวหลายพันเท่า

การศึกษาเรื่องดอกไม้ในวรรณคดีไทย นอกจากเนื้อหาจะทำให้เห็นคุณค่าของวรรณคดีในฐานะเครื่องบันทึกภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแล้ว บทพรรณนาเกี่ยวกับดอกไม้ยังแสดงให้เห็นถึงความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ ลักษณะของดอกไม้ชนิดต่างๆ สีสนั รูปทรง กลีบที่บอบบาง ความงดงาม อ่อนโยนและการสื่อความรู้สึกในอารมณ์จินตนาการแห่งความรัก ความคิดถึงและการรอคอยอีกด้วย

จากที่กล่าวมา ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอแนวความคิดและกระบวนการสร้างสรรค์เป็นผลงานวิทยานิพนธ์เพื่อแสดงแง่มุมและทัศนะที่มีต่ออารมณ์ที่อยู่ในห้วงแห่งความรักความคิดถึง และการรอคอยของมนุษย์จากบทวรรณคดีไทยที่ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกเหล่านี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยใช้รูปทรงของดอกไม้ ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานจิตรกรรมที่มีความเหมือนจริง ผสมผสานการสร้างสรรค์จากจินตนาการ โดยการนำเอารูปแบบของภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังมาผสมผสานระหว่างสิ่งที่เป็ในอดีตและปัจจุบัน

1.4 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.4.1 เพื่อถ่ายทอดความงดงามของรูปลักษณ์ดอกไม้ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย

1.4.2 เพื่อแสดงศักยภาพของดอกไม้ในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกถึงความรัก
ความคิดถึงและการรอคอยของมนุษย์โดยใช้ดอกไม้เป็นสื่อสัญลักษณ์

1.5 รูปแบบ และเทคนิค

1.5.1 สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม 2 มิติ ในรูปแบบเหมือนจริง (Realistic)

1.5.2 สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในลัทธิอุดมคติ (Idealism)

1.5.3 ใช้รูปแบบการวาดภาพดอกไม้ของจอร์เจีย โอคีฟ (Georgia O'Keefe)

1.5.4 ใช้รูปทรงของดอกไม้ที่ปรากฏชื่อในวรรณคดีไทยเป็นประเด็นหลักโดยใช้รูปทรง
ดอกไม้ที่ขยายขนาดให้ใหญ่ เหมือนการดูภาพในระยะใกล้

1.5.5 วางฉากหลังในรูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทย เป็นส่วนประกอบ
รองโดยสร้างสรรค์เรื่องราวที่เกิดจากการจินตนาการให้เกิดส่วนที่เป็นทั้งความ
กลมกลืนและขัดแย้ง

1.5.6 สร้างสรรค์งานจิตรกรรมบนพื้นผ้าใบ (Canvas) ที่มีขนาดแตกต่างกัน

1.5.7 ใช้เทคนิคการวาดด้วยสีน้ำมัน (Oil Color)

1.6 แผน และระยะเวลาในการดำเนินการ

การศึกษาเรื่อง “ความประทับใจในดอกไม้จากวรรณคดีไทย” ในครั้งนี้เป็นการศึกษา
ข้อมูลเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานด้านจิตรกรรมโดยให้ความสำคัญในผลสำเร็จของผลงาน ซึ่ง
แผนงานและระยะเวลาในการดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการในการสร้างสรรค์ และการ
นำเสนอผลงานจิตรกรรมในรูปแบบการจัดนิทรรศการศิลปะ เพื่อเปิดพื้นที่ให้มีการวิจารณ์ การ
เสนอแนะ การติชมจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

ผู้ศึกษาได้กำหนดแผน และระยะในการดำเนินงานโดยกำหนดแผนการดำเนินงานเป็น
ขั้นตอน ดังนี้

แผนการดำเนินงานช่วงที่ 1 ระหว่าง เดือนมิถุนายน 2550- พฤษภาคม 2551

ที่	แผนงาน	ช่วงที่ 1											
		มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
1	วางแผนงาน และศึกษาหา ข้อมูล		→										
2	ศึกษารวบรวม ข้อมูล ภาพร่าง (Sketch) รูป แบบผลงาน				→								
3	นำเสนอหัวข้อ วิทยานิพนธ์				→								
4	ฝึกงาน พร้อม ปฏิบัติงาน จิตรกรรม									→			
5	จัดนิทรรศการ แสดงผลงาน ครั้งที่ 1											→	

แผนการดำเนินงานช่วงที่ 2 ระหว่าง เดือนมิถุนายน 2551- พฤษภาคม 2552

ที่	แผนงาน	ช่วงที่ 2											
		มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
6	ปฏิบัติงาน จิตรกรรม			→									
7	จัดนิทรรศการ แสดงผลงาน ครั้งที่ 2				→								

ที่	แผนงาน	ช่วงที่ 2											
		ม.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
8	สัมมนาและ นำเสนอผลงาน ครั้งที่ 1				→								
9	ศึกษาข้อมูล เพิ่มเติมและ ปรับปรุงแก้ไข ผลงาน					→				→			
10	สัมมนาและ นำเสนอผลงาน ครั้งที่ 2									→			
11	สร้างสรรค์ ผลงาน จิตรกรรม										→		→

แผนการดำเนินงานช่วงที่ 3 ระหว่าง เดือนมิถุนายน 2552- กันยายน 2552

ที่	แผนงาน	ช่วงที่ 3											
		ม.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.
12	รวบรวมและ บันทึกข้อมูล ภาคปฏิบัติและ ภาคเอกสาร	→											
13	จัดเตรียม เอกสารและ จัดพิมพ์		→										
14	จัดแสดงและ นำเสนอผลงาน วิทยานิพนธ์				→								

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความประทับใจ (Impression)	หมายถึง การแปลความงามของธรรมชาติด้วยการใช้สี-แสง แสดงบรรยากาศ
จิตรกรรมฝาผนัง (Mural Painting)	หมายถึง จิตรกรรมที่ทำลงบนพื้นผนังหรือเพดานโดยตรง หรือทำลงบนผืนผ้าใบแล้วปะทาลงบนผนังด้วยปูนซีเมนต์ หรือทำบนแผงไม้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผนัง
จินตภาพ (Mental Image)	หมายถึง การจินตนาการสร้างภาพซึ่งเห็นขึ้นภายในจิตใจ
ผ้าใบ (Canvas)	หมายถึง พื้นรองรับจิตรกรรมสีน้ำมัน เป็นผ้าหนาทำจากใยลินินทอพิเศษให้แข็งแรงทนทานจึงอยู่บนกรอบไม้พร้อมที่จะทำงาน ก่อนใช้ต้องรองพื้นด้วยสารสีขาว
รูปแบบเหมือนจริง (Realistic)	หมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราวตามความเป็นจริงโดยปราศจากการสกดตัดทอนหรือแต่งเติมใดๆ บางครั้งคำนี้จะใช้ระบุถึงผลงานศิลปะที่ต่างไปจากจิตรกรรมแบบนามธรรม
ลัทธิอุดมคติ (Idealism)	หมายถึง ลัทธิทางศิลปะที่แสดงความคิดรวบยอดแห่งความสมบูรณ์จากการจินตนาการของศิลปินที่มีพื้นฐานอยู่บนเรื่องของธรรมชาติ
วรรณคดีไทย (Thai Literature)	หมายถึง วรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับดอกไม้และความรัก ซึ่งได้แก่เรื่องอิเหนา เสภาขุนช้างขุนแผนและเรื่องรามเกียรติ์
สีน้ำมัน (Oil color)	หมายถึง สีน้ำมันสำหรับจิตรกร ทำด้วยการฟั่นละอองเนื้อสีผสมกับน้ำมันลินสีด เนื้อสีเป็นครีมข้น เนื้อละเอียด ส่วนมากมักจะระบายลงบนพื้นผ้าใบ